

та також не сприяє усуненню прогалини, тому що за змістом ст. 99 КПК України документ – це перш за все спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, у тому числі й електронний носій інформації.

Вирішити питання фіксації змісту комп'ютерної інформації дозволить, на думку автора, введення до КПК України окремого процесуального джерела доказу – комп'ютерної інформації, із визначенням механізму фіксації змісту за допомогою так званих контрольних сум, які досить давно використовуються для підтвердження цілісності комп'ютерної інформації.

Таким чином, з урахування стрімкого росту обсягів поширення інформації з використанням комп'ютерної мережі Інтернет підвищенню ефективності застосування статей 109 і 110 КК України сприятиме зміна акцентів із розповсюдження матеріалів на розповсюдження інформації із закликами до відповідних дій. Крім того, враховуючи, що предметом цих злочинів є саме інформація, у тому числі й комп'ютерна, слід передбачити у КПК України процедуру вилучення та фіксації комп'ютерної інформації з використанням контрольних сум.

М. А. Рубащенко, аспірант кафедри кримінального права №1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ГАРАНТУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ НА СВОБОДУ ДУМКИ І СЛОВА ПРИ ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОСЯГАННЯ НА ТЕРИТОРІАЛЬНУ ЦІЛІСНІСТЬ І НЕДОТОРКАННІСТЬ УКРАЇНИ

Розглядається питання гарантування конституційних прав, передбачених ст. 34 Конституції України, при вирішенні питань про кримінальну відповідальність за ст. 110 КК.

Рассматривается вопрос обеспечения конституционных прав, предусмотренных ст. 34 Конституции Украины, при решении вопросов об уголовной ответственности по ст. 110 УК.

The issue of ensuring constitutional rights under Art. 34 of the Constitution of Ukraine while solving the problems of criminal liability under Art. 110 of the Criminal Code has been considered.

Відповідно до ст. 34 Конституції України: 1) кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ч. 1); 2) кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір (ч. 2); 3) здійснення цих прав може бути обмежене законом, зокрема, в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності (ч. 3). На реалізацію цього конституційного припису в ст. 28 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. встановлено заборону щодо використання інформації, зокрема, для закликів до порушення територіальної цілісності України. У цьому самому зв'язку перебуває встановлена в ст. 110 КК заборона щодо вчинення публічних закликів та розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення дій з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України. Обидві заборони мають за мету охорону територіальної цілісності України.

Об'єктом кримінально-правової охорони передбаченого ст. 110 КК злочину є територіальна цілісність України. Разом із тим стосовно публічних закликів до вчинення дій з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією, та розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій (третя і четверта форма об'єктивної сторони), то суспільні відносини, на які посягають ці дії, на наш погляд, мають певні особливості. Як вбачається, вони полягають у тому, що ці відносини в системі національних відносин займають відносно самостійне місце, тому що в них є інший предмет відносин – це інформація такого змісту, сприйняття якого людьми може викликати в них бажання (намір) вчинювати дії з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України. Таким чином, йдеться про інформаційні відносини, які регулюються ст. 34 Конституції України, Законом України «Про інформацію» та іншими нормативно-правовими актами.

Злочинні дії у виді «публічних закликів чи розповсюдження матеріалів із закликами...», в першу чергу, порушують саме зазначені інформаційні відносини. Ці дії самі по собі не є реалізацією умислу на зміну меж території України, а їх суспільна небезпечність полягає лише у створенні можливості того, що внаслідок цих дій в інших осіб виникне бажання вчинювати дії з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, і вони можуть фактично вчинити ці дії.

Наявність безпосереднього змістовного зв'язку аналізованих форм посягання з приписами ст. 34 Конституції України вимагає окремого розгляду питання про гарантування зазначених конституційних прав при вирішенні питань про кримінальну відповідальність за ст. 110 КК. Оскільки в цих формах вчинення злочину йдеться про дії, вчинювані з інформацією, то це означає, що в ст. 110 КК встановлена заборона на вчинення відповідних дій, яка є *законодавчим обмеженням зазначених конституційних прав щодо інформації*. Таке значення ст. 110 КК виявляє новий аспект розгляду її змісту, який перебуває в тіні наукових досліджень цієї кримінально-правової норми. Йдеться про з'ясування формальної визначеності заборони (обмеження конституційних прав), передбаченої ст. 110 КК, а також виправданості втручання держави в зазначене право.

Вирішити поставлені питання дозволяє, зокрема, з'ясування відмінності публічних закликів від суміжних понять, які пов'язані з реалізацією прав, передбачених ст. 34 Конституції. До таких понять ми відносимо: «публічні висловлювання», «обґрунтування необхідності вчинення дій», «виправдання необхідності вчинення дій», «агітація», «пропаганда».

На наш погляд, більш правильним є підхід, згідно з яким в основу кримінально-правової заборони кладеться те поняття, яке однозначно виражає зловживання особою своїм конституційним правом, зокрема, правом поширювати інформацію. *Таке зловживання повинно знаходити своє відображення в змісті інформації, яка поширюється*. Саме таким є зміст поняття публічних закликів у ст. 110 КК, який характеризується спрямованістю інформаційного впливу на те, щоб викликати в інших осіб бажання (намір) учинити дії з метою порушення цілісності території України. Виходячи з цього, якщо в змісті публічних висловлювань або публічного обґрунтування чи виправдання необхідності вчинення певних дій є така сама спрямованість, то це вказує на наявність публічних закликів. У таких випадках публічні висловлювання або публічне обґрунтування чи виправдання необхідності вчинення певних дій виступають як форми представлення публіці змісту закликів, тобто є публічними закликами.

Як вбачається, положення про відмінність публічних закликів від зазначених понять є дуже важливими. Відсутність їх розуміння, а також розуміння того, що питання відповідальності за розглядувані злочини, вчинювані в третій та четвертій формах, тісно пов'язані із зазначеними конституційними правами, призводить на практиці до «розмивання» меж публічних закликів стосовно ст. 110 КК. Як наслідок цього, стають реально можливими кримінальні переслідування за правомірні дії, вчинювані

на реалізацію конституційних прав. Такі правомірні дії, зокрема, можуть виражатися в: публічних закликах до зміни території або державного кордону України в порядку, передбаченому Конституцією України; публічних закликах до зміни території України, в яких взагалі не вказується спосіб зміни (конституційний чи антиконституційний); висловленні пропозицій щодо зміни ст. 73 Конституції України або щодо створення автономних територіальних утворень у межах території України тощо.

М. І. Дерев'яно, аспірантка кафедри правосуддя юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗВ'ЯЗКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ІЗ КОНСТИТУЦІЙНИМ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

У тезах розглянуто зв'язок конституційного та кримінального права під час забезпечення правового статусу особи. Вказано на взаємодоповнюючий характер конституційних та кримінально-правових гарантій прав і свобод людини.

В тезисах рассмотрена связь конституционного и уголовного права во время обеспечения правового статуса лица. Указано на взаимодополняющий характер конституционных и уголовно-правовых гарантий прав и свобод человека.

The interaction of constitutional and criminal law while ensuring the personal legal status has been considered in the theses. The mutual complementariness of constitutional and criminal legal guarantees of personal rights and freedoms has been pointed out.

1. У Розділі II Конституції України закріплені права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Беручи до уваги зміст ст. 3 Основного Закону, чи найголовнішою ознакою конституційних прав і свобод є їх реальність, яка, в свою чергу, досягається завдяки системі юридичних гарантій. Під юридичними гарантіями прав і свобод особи розуміють закріплені у законі засоби їх забезпечення. Уточнюючий термін «юридичні» передбачає обов'язкове законодавче закріплення таких засобів.

2. Визнаючи Конституцію України Основним Законом, підкреслюється її виключний та пріоритетний характер. Відповідно до вимог ст. 8 Конституції її норми є нормами прямої дії. Звернення до суду за захистом конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується державою. Цим положенням